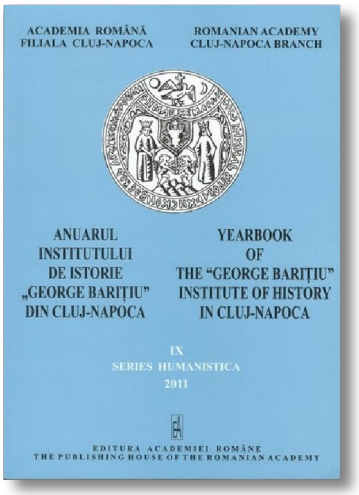

ISSN 1584-4404

Yearbook of the George Barițiu History Institute of Cluj-Napoca Series *Humanistica*

humanistica.ro

Învățământul universitar – factor esențial de dezvoltare și consolidare a Uniunii Europene

Aurel Negucioiu

How to cite this article:
Negucioiu, Aurel (2011) *Învățământul universitar – factor esențial de dezvoltare și consolidare a Uniunii Europene*, Yearbook of the George Barițiu History Institute of Cluj-Napoca, Series Humanistica, Vol. 9, pp. 7–24. DOI: 10.5281/zenodo.22966042

© 2011: The Publishing House of the Romanian Academy.
Humanistica Yearbook is published online since 2003.
Submit your article to Humanistica Yearbook: secretariat.dcsu@acad-cj.ro

SOCIOLOGIE ŞI ANTROPOLOGIE

ÎNVĂŢĂMÂNTUL UNIVERSITAR – FACTOR ESENŢIAL DE DEZVOLTARE ŞI CONSOLIDARE A UNIUNII EUROPENE

Aurel Negucioiu

Universitatea Creştină „Dimitrie Cantemir" Bucureşti
Facultatea de Ştiinţe Economice din Cluj-Napoca

Abstract. *Education in general, in particular higher education occupies **a central place** and plays an extremely important **role** in the evolution of society and of all its structural components, on the stairs of the historical scale of progress. Education and science are considered by specialists **the main engines** that propel society, manhood on the highway of progress. Therefore, the thoroughgoing study of their knowledge and self-knowledge represents a permanent **theme** of the present concerns within this field. And this, even more because of the increasingly complicated problems facing humanity. As many experts have noticed since the early 70s (of the last century) and have recorded in a Report to UNESCO, **Three new phenomena**, more or less generalized, appear at present, not only on the doctrinal level but also on the practical one. These new phenomena are: Education PRECEDES, Education PROVIDES and Society REMOVES some of the products of education.*

*The countries of the European Union were selected as sample of our study, which focuses on the following aspects: the **University**'s role, expressed not only in theory but also in practice, in the **functions** that this institution has; the actors of labour (activity) and of the academic life, the quantitative dimensions of the higher education sector; the discovery of the possibilities which can contribute to the increase of the qualitative level of the academic activity and its performances; the creation of an European area of education and science; other aspects regarding the realization of a series of reforms in the field of European tertiary education.*

Key words: *education, preprimary/ preschool education, primary education, secondary education, tertiary/ higher education, area of European education, European area of research, education, professional training, compatibilization, curriculum, academic partnership, academic modernization, academic governance, academic autonomy, interdisciplinarity, transdisciplinarity, intellectual property.*

1. ACTUALITATEA COGNITIVĂ ŞI PRACTIC APLICATIVĂ

Cu câtva timp în urmă, am fost prezent la o discuţie declanşată cu totul şi cu totul întâmplător. La un moment dat, s-a formulat întrebarea: Care sunt cele mai actuale şi importante *subiecte* care ar trebui să fie supuse imediat cercetării

ştiinţifice? Fiecare dintre cei prezenţi a menţionat mai multe probleme, fără vreo pretenţie de clasificare a lor în funcţie de importanţă şi urgenţă. Notăm însă că niciun respondent n-a omis ştiinţa şi învăţământul.

Includerea ştiinţei şi învăţământului printre cele mai importante şi actuale probleme reprezintă un răspuns ce se află în concordanţă cu *imperativele* cardinale ale oricărei societăţi contemporane. O asemenea opinie se sprijină în principal şi înainte de toate pe următoarele *argumente*:

a) *Locul* pe care învăţământul îl ocupă în general şi *rolul* pe care îl îndeplineşte, mai exact trebuie să-l îndeplinească în societatea omenească în ansamblul ei şi în toate componentele ei principale.

Aşa cum înţelegem noi lucrurile, învăţământul şi ştiinţa, ştiinţa şi învăţământul constituie *două motoare* principale care propulsează societatea contemporană pe treptele progresului. Cu toate progresele înregistrate până în prezent, realitatea este că în zilele noastre nicio ţară din lume *nu este pe deplin mulţumită de starea actuală* a învăţământului. Şi noi suntem convinşi că unii oameni – autorităţi recunoscute în materie de ştiinţă şi şcoală – au dreptate atunci când spun că în societatea actuală (în structurile şi substructurile ei), totul sau aproape totul stă cu *susul în jos*[1].

b) Învăţământul este *ramura*, sectorul *care cuprinde cel mai mare număr de fiinţe omeneşti*, ocupând *de departe primul loc în oricare dintre ţările lumii*.

În toate ţările dezvoltate ale lumii, majoritatea covârşitoare a populaţiei trece prin şcoală. Pentru ilustrare, menţionăm că, potrivit datelor statistice, în anul 2006, numărul elevilor şi studenţilor din spaţiul geografic al Uniunii Europene se ridica la 93.901.000 persoane. În Japonia, numărul lor se ridica la 20.254.000, iar în Statele unite ale Americii la 66.793.000 de tineri[2].

Învăţământul constituie ramura cu cel mai mare număr de persoane şi în România, unde gradul de cuprindere în învăţământ a populaţiei a ajuns, în anul 2007-2008, la 79,7%[3].

c) Filosofia pe care este aşezat învăţământul în lumea contemporană diferă atât de mult de la o ţară la alta, de la un continent la altul încât poate ar fi mai corect să se vorbească de *filosofiile* pe care este aşezată şcoala în lumea contemporană. În acelaşi timp, *teoria* despre şcoală, despre menirea ei în prezent şi, mai ales, în viitor, despre curricula ei, pedagogia, psihologia şi raporturile dintre şcoală şi realităţile societăţii contemporane cuprind în structura şi conţinutul lor numeroase viziuni, abordări identice, asemănătoare şi complementare, dar şi viziuni de-a dreptul opuse, profund contradictorii, unele incompatibile prin definiţie. Şi lucrurile nu se opresc aici. În tabloul *mendeleevic* al învăţământului, se găsesc rubrici care sunt completate cu paradigme îndoielnice, neacceptate, şi ca altele care aşteaptă să fie completate.

[1] Vezi Charles Handy, *Epoca iraţiunii: o gândire nouă pentru o lume nouă*, Ion Vişoiu (trad.), Bucureşti, Edit. Codecs, 2007.

[2] Vezi: *** *Eurostat*, 2009, p. 182.

[3] Institutul Naţional de Statistică, *România în cifre*, Bucureşti, 2008, p. 32.

Complexitatea deosebită a învățământului şi accentuarea complexității sale, existența unor zone necuprinse de cercetarea ştiințifică sau insuficient cunoscute – luate incomplet în stăpânire intelectuală prin cunoaştere ştiințifică, apariția, descoperirea unor probleme noi încă neacoperite sporesc *necesitatea obiectivă a extinderii şi aprofundării cercetării* învățământului.

2. REGULI ŞI MODURI UTILE DE ABORDARE/ CERCETARE ŞI CUNOAŞTERE

Istoria învățământului – oglindă a funcționării şi evoluției învățământului – a înregistrat în paginile ei activitățile, starea anatomo-morfologică şi fiziologică, succesele şi eşecurile laolaltă cu un volum impresionant de experiență. Cu alte cuvinte, această *istorie* constituie un impresionant depozit de informații, de *materie primă* pentru activitatea de cercetare ştiințifică, pentru augmentarea cunoaşterii veridice a acestui element component al societății umane.

Însă, extinderea câmpului de cercetare şi aprofundarea cercetării vor putea contribui la îmbogățirea cunoştințelor şi învățăturii acestei componente a istoriei generale, dacă şi în măsura în care cercetătorii vor şti să respecte regulile, modurile şi învățăturile cu conținut şi caracter metodologic şi de metodică intrate în patrimoniul cunoaşterii universale. Pentru ilustrare, menționăm câteva rezultate cu valoare permanentă.

> *„Puneți în ordine denumirile şi definițiile ... Când denumirile sunt incorecte, raționamentele sunt incorecte; când raționamentele sunt incorecte, treburile merg pe dos, uiți să cultivi muzica şi ritmurile; când muzica şi ritmurile sunt uitate, pedepsele sunt disproporționate în plus sau în minus. Şi atunci poporul nu ştie încotro s-o apuce, nici ce să mai facă."* (Confucius)

> *„Ori de câte ori o noțiune nouă formată din ultimele senzații intră în magazinul memoriei, întâlnim o alta înrudită cu ea, îndată e primită de aceasta, iar ea, la fel, atrage o alta înrudită şi aşa mai departe."* (Ian Amos Comenius)

> *„A vorbi, a imprima, a publica sunt cercuri ale inteligenței în acțiune care se lărgesc din ce în ce mai mult, sunt undele sonore ale gândirii."* (Victor Hugo)

> *„Cititul îl face pe om deplin, vorbirea prompt, scrisul exact."* (Quintilian)

> *„Totul începe cu un gând. Viața este plămădită din gândurile pe care oamenii le nutresc în fiecare zi."* (Raalph Waldo Emerson)*„Acțiunea care nu se conduce după un gând (deci după teorie) nu este decât o acțiune inconştientă, oarbă, ca aceea pe care o face arcul încordat când se destinde."* (Eugeniu Speranția)

> *„[Este] necesar să acceptăm a gândi în concepte precise fin cizelate, pregătite în prealabil; înainte de orice, trebuie să avem înclinare pentru puritatea şi claritatea noțiunilor, să ştim ce vorbim atunci când folosim un concept ... Trebuie să ştim ce înseamnă dacă spunem că noțiunea îşi are temeiul din punct de vedere formal în subiect, iar fundamentul în obiect. Ceea ce noțiunea are ca formă a sa proprie vine de la subiect, ceea ce are ea drept conținut provine de la obiect."* (Rudolf Steiner)

„Cel mai de preț din tot capitalul este investit în ființa umană." (Alfred Marshall)

„Cuvântul este pentru ureche ceea ce lumânarea este pentru ochi." (Doamna de Lambert)

„Ori să taci, ori să spui lucruri care prețuiesc mai mult decât tăcerea. Mai degrabă aruncați la întâmplare o piatră decât un cuvânt de prisos sau fără folos. Nu spuneți puțin în cuvinte multe, ci spuneți mult în cuvinte puține." (Pitagora)

„Piesele de monedă pe care le prețuim cel mai mult sunt cele care înfățișează cea mai mare valoare sub volumul cel mai mic: tot astfel puterea cuvântului stă în a exprima multe lucruri în puține cuvinte. Cel vorbăreț vrea să se facă iubit şi se face urât; vrea să fie îndatoritor şi e plicticos; vrea să fie admirat şi se face de râs; risipeşte ca să nu culeagă; jugneşte prietenii; slujeşte duşmanilor, lucrează spre pierzania sa." (Plutarh)

„Nu vorbiți deloc, în niciun fel, până nu aveți ceva de spus, să nu vă pese de răsplata vorbelor voastre, ci de adevărurile spuselor voastre; urmăriți cu simplitate şi consecvență, apoi aşezați-vă oriunde în Spațiu şi Timp, deschideți doar ochii şi ei vor vedea cu adevărat. Vă vor aduce cunoştințele adevărate, asumate doar de credință." (Thomas Carlyle)

„Istoria cuvântului scris a început acum 6000 de ani. Cuvintele spun, cuvintele explică şi dau sfaturi, cuvintele schimbă, cuvintele învinge, cuvintele formează, cuvintele ispitesc, cuvintele ating. Nimic nu e mai potrivit decât cuvântul potrivit la momentul potrivit." (Mark Twain)

„Experiența fără teorie este oarbă, însă teoria fără experiență este un simplu joc intelectual." (Immanuel Kant)

„Scopul educației n-ar trebui să fie recitarea de manuale, ci crearea de obişnuințe de gândire şi de caracter. Învățământul pur mnemotehnic al universităților noastre dezvoltă puțin inteligența şi deloc caracterul. Nici profesorii, nici părinții, nici elevii n-au înțeles acest lucru." (Gustav Le Bon)

„Învățând să gândim, preluăm controlul asupra propriei vieți. În loc să fim constrânşi de împrejurări, de emoții sau de alte persoane, putem judeca singuri, luând apoi decizii".

Aceste metode au funcționat în cazul multor persoane: de la copiii de patru ani la vârstnici de nouăzeci, de la copiii suferind de sindromul Down la laureați ai Premiului Nobel, de la mineri analfabeți la directori de elită. Metodele sunt simple, dar foarte eficiente." (Edward de Bono)

3. **SOCIETATEA CONTEMPORANĂ ŞI ŞCOALA EI**

Aşa cum se ştie, învățământul şi instituțiile sale constituie în societatea modernă şi contemporană una dintre componentele esențiale ale societății.

a) ***Şcoala – componentă fundamentală***. Raporturile dintre învățământ şi societate sunt raporturi dintre parte (învățământ) şi întreg (societatea). Aceasta înseamnă că învățământul *depinde* într-o măsură deosebit de mare de societate – de caracterul, puterea economică şi nivelul general de dezvoltare ale societății, de cultura măsurată prin conținutul, nivelul de dezvoltare şi de valorile înrădăcinate şi promovate de către aceasta. La rândul său, nu rămâne, mai exact nu trebuie să rămână prea mult (cantitativ, calitativ şi în timp) *dator* față de societate. Aşa cum s-a mai afirmat, învățământul constituie unul dintre cele mai *puternice motoare* care propulsează societatea şi economia ei pe treptele scării istorice a progresului. Învățământul reprezintă în plan *economic* producătorul celui mai important factor de producție – forța de muncă, devenită încă de la naşterea sistemului capitalist *marfă* şi *capital*; *capital uman* în condițiile capitalismului contemporan. Nu trebuie să se piardă din vedere faptul că, istoriceşte, capitalul *uman* constituie, într-un anumit sens, *axul central* şi *emblema capitalismului* contemporan, aşa după cum *capitalul industrial* a constituit *axul central* al capitalismului, aşezând societatea şi economia ei pe tehnica maşinistă. În decursul celei de-a doua jumătăți a secolului al XX-lea principalul *ax* al societății a devenit *capitalul financiar*, iar în prezent *capitalul uman* devine, văzând cu ochii, *axul central* şi *emblema* societății capitaliste.

b) ***Capitalul uman – produs al şcolii***. Înaintarea societății pe calea progresului s-a înfăptuit şi se înfăptuieşte într-o importantă măsură cu ajutorul capitalului uman, cu ajutorul învățământului. Aportul şcolii nu poate fi negat. Cu toate acestea, timpul prezent a sporit deosebit de mult *rolul* învățământului. Aşa cum se preciza într-un excelent studiu elaborat de un colectiv de savanți coordonat de Edgar Faure, fost ministru al învățământului pentru UNESCO, la începutul anilor ’70 ai secolului trecut – în învățământ s-au constatat pentru prima dată *trei fenomene noi*, şi anume: învățământul trebuie SĂ PREVADĂ; el trebuie SĂ PREMEARGĂ, adică să se dezvolte mai rapid decât celelalte structuri ale societății şi economiei ei. Concomitent a mai apărut un fenomen nou – societatea şi economia ei au început SĂ RESPINGĂ unele dintre produsele învățământului[4]. Spunând acestea, avem în vedere învățământul în ansamblul său, privit din toate punctele de vedere – al conținutului, structurii şi organizării sale, al formelor, tipurilor şi cadrului său instituțional.

Învățământul, privit ca proces – ca un gen de activitate preponderent conştient dirijată şi tot preponderent conştient desfăşurată/ exercitată, are, în ansamblul său, o structură *piramidală*: învățământul preprimar, învățământul primar, învățământul liceal, învățământul universitar şi învățământul postuniversitar.

În fruntea acestui *sistem piramidal*, se află peste tot şi în mod neîndoielnic învățământul *superior*, indiferent de nume – şcoală înaltă, Academia noastră etc. – *Universitatea* reprezintă *motorul* complexei maşini, care este sistemul agregat numit învățământ.

[4] Edgar Faure, *A învăța să fii*, Bucureşti, Edit. Didactică şi Pedagogică, 1974.

Spaţiul tipografic afectat unui asemenea subiect nu ne permite să poposim asupra întregului sistem. El – spaţiul de care dispunem – nu ne îngăduie să spunem tot ce ar trebui spus despre sistemul/ sistemele de învăţământ. Ne vom limita doar la *câteva* aspecte/ laturi ale învăţământului universitar/ superior.

Aşadar, ce este UNIVERSITATEA? Care este *locul* pe care îl ocupă şi *rolul* pe care îl îndeplineşte în societatea contemporană?

4. **UNIVERSITATEA: CE ESTE EA ÎN LUMEA DE AZI?**

O scurtă incursiune în bibliografia consacrată Universităţii evidenţiază cu argumente credibile că UNIVERSITATEA, privită în ansamblul său, *reprezintă* – prin *conţinutul*, prin *locul* pe care îl ocupă, prin *rolul* pe care îl îndeplineşte – *piscul* cel mai înalt al Şcolii în întreaga lume contemporană.

Aşa cum consideră mulţi specialişti în materie, Universitatea contemporană reprezintă: 1. un loc de formare a specialiştilor; 2. un forum de cercetare ştiinţifică; 3. o şcoală de educaţie înaltă; 4. un lăcaş de cultură spirituală.

4.1. UNIVERSITATEA – ŞCOALĂ DE FORMARE A SPECIALIŞTILOR

Universitatea pregăteşte specialişti cu cea mai înaltă competenţă profesională pentru un număr mare şi în creştere continuă de domenii ale structurii societăţii omeneşti.

Economiştii văd în Universitate instituţia care a transformat radical în conţinut şi formă principala forţă de producţie – cel mai important factor de producţie al oricărei economii şi societăţi cât de cât mai avansate. Să nu uităm că forţa de muncă – înţeleasă ca fiind totalitatea aptitudinilor fizice şi intelectuale existente în personalitatea vie a omului şi pe care acesta le pune în funcţiune de fiecare dată când produce valori de întrebuinţare de un fel oarecare – este rezultatul unităţii dialectice a evoluţiei biologice şi al învăţării/ auto-învăţării, al dezvoltării/ autodezvoltării cât mai armonioase a aptitudinilor fizice şi intelectuale, a minţii şi a corpului.

Societatea spre care înaintează omenirea şi, deci, şi ţara noastră va fi în mod neîndoielnic o *societate* a *competiţiei/ concurenţei* în care *cheile de boltă* ale competivităţii şi succesului vor fi *competenţa profesională înaltă*, *angajarea totală* şi *hărnicia*. O asemenea societate va recunoaşte, va preţui şi răsplăti *meritul* concretizat în profesionalism ridicat şi hărnicie autentică (nu mimată). Concomitent, ea *va dispreţui*, *va sancţiona aspru* şi *va marginaliza incompetenţa*, *mediocritatea* şi *trândăvia*, cu care se află deja, în zilele noastre, într-un divorţ ireconciliabil. Explicaţia este simplă. Ea se află în adevărurile potrivit cărora oricât de scumpe ar fi învăţământul, şcoala şi ştiinţa, *mult*, *mult* mai *costisitoare* şi *păgubitoare* sunt şi vor fi *neştiinţa*, *ignoranţa* şi *incompetenţa*. Nu spunem *nimic nou*, ci *repetăm* pentru *luare aminte* că *neştiinţa* şi *incompetenţa* sunt şi vor fi în

continuare *imperii ale întunericului* şi împărăţii ale *erorii*, *risipei* şi *degradării* în care se adună şi se vor îngrămădi „generaţiile irosite" ale societăţii, constituind o nouă lume, aşa numita *lume a cincea*. În accepţiunea iniţială şi apoi restrânsă a noţiunii, această lume este şi va fi în continuare *lumea analfabetismului tradiţional*. Şi dacă acest analfabetism reprezintă *cea mai mare risipă* de resurse cu caracter imaterial, *alfabetizarea* – înţeleasă ca *pricepere* de a citi, de a scrie şi de a socoti – constituie una dintre cele mai importante resurse ale societăţii. Dar, oriocât de *paradoxal* ar părea, lucrurile nu se opresc aici. Conceptul *analfabetismului* şi *cel al alfabetizării* şi realităţile pe care ele le exprimă au fost *extinse* dincolo de cadrul lor tradiţional. Au apărut aşadar unele *forme noi* de analfabetism. Pentru ilustrare, menţionăm:

– ***analfabetismul funcţional*** – înţeles ca incapacitate, nepricepere de a citi şi scrie suficient de bine, de clar pentru a *solicita o slujbă*;

– ***analfabetismul lingvistic*** – necunoaşterea niciunei limbi de comunicare internaţională, ştiut fiind că deja în prezent cunoaşterea *limbilor* de comunicare internaţională, în condiţiile accentuării proceselor de mondializare a vieţii economice, tehnice, ştiinţifice, culturale şi sociale, a devenit *unul dintre criteriile esenţiale* ale *competenţei profesionale* şi un factor de augmentare a posibilităţilor de manifestare a *libertăţii* circulaţiei planetare a oamenilor;

– ***analfabetismul electronic***, concretizat în incapacitatea sau incapacitatea redusă de însuşire a *ştiinţei electronice de carte*.

Continuând procesul de pregătire a oamenilor, *Universitatea* este preocupată în toate cele trei cicluri – ciclul învăţământului de licenţă, ciclul învăţământului de masterat şi ciclul studiilor doctorale – să asigure toate sau aproape toate *condiţiile necesare* pentru atingerea de către fiecare absolvent a *nivelului socialmente necesar* şi *socialmente util* pentru onorarea cu succes a îndatoririlor profesionale subliniate de titlul de *licenţiat* sau diplomat în..., *master* în..., *doctor* în... Pentru aceasta, fiecare universitate, prin facultăţile şi alte subdiviziuni ale sale, trebuie să aibă răspunsuri ştiinţifice cel puţin la următoarele întrebări: *Ce* trebuie să ştie studentul? *Cum* să înveţe el, *care* sunt căile şi metodele cele mai importante pentru însuşirea cunoştinţelor, abilităţilor şi procedeelor practice socialmente necesare şi socialmente utile la nivelul exigenţelor pentru fiecare dintre cele trei trepte (cicluri)?

4.2. UNIVERSITATEA – FORUM DE CERCETARE ŞTIINŢIFICĂ

Universitatea este şi mai ales trebuie să fie *un înalt forum de cercetare ştiinţifică*, un producător, păstrător şi distribuitor de cunoştinţe ştiinţifice şi, nu în ultimul rând, un *iniţiator* şi *îndrumător* competent în cunoaşterea veridică. Pe scurt, o universitate demnă de acest nume *cultivă* şi promovează ştiinţa. Cercetarea desfăşurată şi rezultatele obţinute reprezintă, după părerea noastră, „paşaportul" cu care universitatea respectivă călătoreşte pe toate meridianele şi paralelele Terrei.

Lumea în care trăim face ştiinţa mai necesară decât oricând. Această necesitate este *generală*. Una dintre cauzele care o impun o constituie *noile dimensiuni ale riscului şi incertitudinii*. Orio Giarini şi Walter Stahel scriu că „Viaţa recreează în mod constant incertitudinea şi riscul. Prin însăşi natura sa viaţa este legată în mod intrinsec de risc; *însăşi viaţa este în sine şi pentru sine un risc*. Trăim cu risc, de aceea, indiferent că ne place sau nu, *singura noastră opţiune este aceea de a accepta* această situaţie precară cu un anumit grad de conştientizare a ceea ce implică aceasta."[5]

„Adevărata problemă constă în aceea că în viaţa reală, în mod normal *nu avem de ales între situaţii riscante* şi *situaţii certe*, ci *între diferite grade de risc* şi diferite rezultate posibile."[6]

„Asigurările *nu* ajută să evităm hazardurile, *ci să controlăm consecinţele* lor. Prin urmare, *nu se pune problema* de a opta între securitate şi incertitudine, ci între diferite grade de risc. Opţiunile noastre economice şi umane, în toate domeniile, constituie o rezultantă a diferitelor forme de risc, a raportului dintre *costul* şi *obiectivele* acţiunilor noastre."[7]

„Există, desigur, căi de limitare a incertitudinii, dar lucrul cel mai bun pe care l-am putea face este, de fapt, să devenim pe deplin conştienţi de posibilitatea unor riscuri majore, cum ar fi războiul nuclear, şi nevoia de a reduce propabilitatea ca asemenea evenimente să se producă, respectiv să evităm un holocaust. *Avem nevoie de o strategie pentru a face faţă marilor riscuri şi pentru a controla incertitudinile*."[8]

Un alt factor care acţionează în direcţia intensificării *necesităţii* apelării la ştiinţă pentru a rezolva problemele cu care se confruntă omenirea este *accentuarea complexităţii* vieţii economico-sociale, *creşterea vulnerabilităţii* microsistemelor şi macrosistemelor şi, *paradoxal*, *progresul ştiinţei*. Societatea omenească trăieşte unul dintre cele mai profunde *paradoxuri* din întreaga sa istorie. Aşa cum se ştie, ştiinţa a parcurs în evoluţia sa numeroase şi profunde revoluţii. Unele dintre cele mai profunde s-au înregistrat în decursul celei de-a doua jumătăţi a secolului al XX-lea. În prezent, societatea omenească trăieşte o profundă şi multilaterală revoluţie ştiinţifică şi tehnică mondială, comunicaţională şi informaţională. Numărul oamenilor de ştiinţă aflaţi în viaţă în anii '70 ai secolului trecut depăşea, după unele date, numărul savanţilor şi al oamenilor de ştiinţă care au trăit în decursul întregii istorii de până aici. Şi cu toate acestea, numărul problemelor fără soluţii cu care se confruntă omenirea în zilele noastre este mai mare decât oricând în istoria omenirii. Ce ne spune acest adevăr? Oamenii de ştiinţă autentici eăspund în mod realist: „Niciodată nu «ştii» cu adevărat, dar întotdeauna putem «şti» mai mult."

În asemenea împrejurări, *problema competenţei* profesionale se pune în *termeni cu totul noi*. Conţinutul ei suferă modificări substanţiale, chiar dacă acum,

[5] Orio Giarini, Walter R. Stahel, *Limitele certitudinii*, Bucureşti, Edit. Edimpress-Camro, 1996, p. 85 (subl.ns. – AN).

[6] *Ibidem*, p. 256 (subl.ns. – AN).

[7] *Ibidem*, p. 256–257 (subl.ns. – AN).

[8] *Ibidem*, p. 257 (subl.ns. – AN).

ca şi cu mulți ani în urmă, *a fi competent* înseamnă *a şti*. *A şti* – conjugat la timpul prezent şi mai ales la timpul viitor – *nu* mai înseamnă în principal a fi depozitat prin memorizare o cantitate cât mai mare de cunoştințe şi informații; nu mai înseamnă posedarea capacității de reproducere mai mult sau mai puțin mecanică a informațiilor memorate. *A şti* astăzi nu mai echivalează în principal şi înainte de toate cu re-producerea, cu re-crearea în planul practicii a obiectelor pe care le-au creat înaintaşii sau le produc contemporanii. *A şti* astăzi, dar mai ales mâine înseamnă şi va însemna, înainte de toate:

a) a fi capabil să ai aceste informații, a fi în stare să culegi informațiile din marea lume a cărților, din marea „bibliotecă" a internetuluui şi din *marea carte*, permanent deschisă, a lumii reale, concrete, din marea carte a vieții;

b) *a fi capabil să investighezi*, independent, de sine stătător realitatea din perimetrul profesiunii de bază şi din perimetrul profesiunilor înrudite;

c) *să gândeşti creator*, să prelucrezi şi să interpretezi ştiințific, adică obiectiv şi veridic informațiile dobândite;

d) *să posezi ştiința electronică* de carte, să poți pătrunde cu ochii minții cât mai adânc în esența fenomenelor, raporturilor şi proceselor din universul natural şi economico-social; să distingi cu rigurozitate cât mai mare aparența de realitate, conținutul de formă, iluzia şi mitul de realitate, necesitatea de întâmplare, ordinea de dezordine şi haos şi nu numai atât; să ai *capacitatea* de a descoperi noi principii, legi şi legități obiective care guvernează mişcarea în natură şi societate;

e) să posezi *priceperea* de a vedea mai bine cu ochii minții în viitor, priceperea de a *intui* tendințele şi direcțiile principale de evoluție, adică să *anticipezi* mişcarea naturală şi pe cea social-economică;

f) *să dispui de priceperea* de a rezolva problemele deja ridicate de viață, de a sesiza şi identifica noile exigențe ale timpului şi să *elaborezi strategii* de soluționare eficientă a lor;

g) să deții *priceperea de a produce cunoştințe noi*, să inovezi, să inventezi, să raționalizezi şi să modernizezi în domeniul profesiunii şi, dacă e posibil, în profesiunile înrudite.

Licențiații, masteranzii şi doctorii în ştiințe – produsele cele mai importante ale universității – personifică şi reprezintă, prin calificarea dobândită practic, cea mai *valoroasă formă* a capitalului – *capitalul uman*, care devine tot mai vizibil *axul* central al economiei avansate şi, în ultimă instanță, al societății în ansamblul ei.

Aceasta înseamnă că oamenii care au parcurs învățământul superior sunt deținători ai unei competențe profesionale înalte, adică *ei ştiu!* Ce anume ştiu? Ei ştiu în primul rând conținutul profesiunii pentru care s-au pregătit. Ei ştiu să învețe de la alții şi cu alții; ei ştiu să se autopregătească. Pe lângă acestea, dar pe această bază, ei ştiu să acționeze în cunoştință tot mai deplină de cauză.

4.3. UNIVERSITATEA – ŞCOALĂ ÎNALTĂ DE EDUCAȚIE

Universitatea pregăteşte şi formează nu numai specialişti, şi gata! Ea are de-a face *cu oameni ca oameni*, care înseamnă ceva mai mult decât profesiunea în sine.

Şcoala în general, universitatea în special participă şi trebuie să participe la educarea tuturor acelora care trec prin ea, la *plămădirea caracterelor*.

Din lipsă de spaţiu, nu vom încerca o prezentare cuprinzătoare, ci ne vom rezuma să amintim doar cadrul conceptual principal care ne ajută să înţelegem conţinutul şi câmpul educaţiei: educaţie cognitivă, educaţie pedagogică, educaţie de bază, educaţie centrată pe intelect, educaţie civică, educaţie estetică şi artistică, educaţie interculturală, educaţie morală etc.

Fiinţa umană nu se reduce numai la *corp* şi *minte*, ea este o realitate mai complexă. Mai are spirit/suflet. Vizând dezvoltarea viitorilor specialişti cu studii superioare, universităţile elaborează şi aplică un ansamblu de măsuri şi acţiuni care să contribuie la formarea şi dezvoltarea însuşirilor intelectuale, morale sau fizice ale tineretului, ale oamenilor, ale societăţii. În felul acesta, personalitatea omului se împlineşte într-o măsură mai mare, conştiinţa sa generală şi alte forme ale conştiinţei se consolidează şi se luminează, comportamentele devin mai civilizate. Şi lucrurile nu se opresc aici.

Aşa cum se afirmă în Raportul către UNESCO al Comisiei Internaţionale pentru Educaţie în secolul al XXI-lea, „*Conceptul* de educaţie permanentă apare astfel ca *una* dintre *cheile* secolului XXI. El depăşeşte dinstincţia tradiţională dintre educaţia iniţială şi cea ulterioară şi vine în întâmpinarea provocării pe care o reprezintă o lume aflată într-o rapidă schimbare. Perspectiva nu este nouă; unele rapoarte anterioare asupra educaţiei au pus *accentul* pe *necesitatea reîntoarcerii* la educaţie, pentru a putea face faţă situaţiilor noi care apar în viaţa personală sau în sfera muncii. Această *necesitate* se face încă *simţită*, fiind chiar mai puternică în prezent. *Singura* modalitate de a o satisface este ca *fiecare individ să înveţe cum să înveţe*."[9]

4.4. UNIVERSITATEA – LĂCAŞ DE CULTURĂ SPIRITUALĂ

Universitatea a fost şi va rămâne un *lăcaş de cultură spirituală* – producător, păstrător şi distribuitor de *valori* spirituale, care adaugă elemente deosebit de valoroase şi utile pentru împlinirea personalităţii.

Peste tot unde lucrurile se desfăşoară normal, universitatea alimentează partea cea mai valoroasă a intelectualităţii din societatea contemporană. Înţeleasă astfel, „educaţia permanentă" este considerată a fi „motrul societăţii"[10].

Nicolae Iorga spunea că educaţia – instruirea şi formarea liceală – trebuie să ofere elevilor *tabla de materii a culturii*. Universitatea trebuie, după părerea noastră, să meargă cu mult mai departe. Ea trebuie, dacă ne putem exprima astfel, să ofere studenţilor „morfologia" şi „gramatica" culturii spirituale, fără de care omul rămâne mult mai sărac, în calitatea sa de *om întreg*. Suntem convinşi că Victor Hugo avea *de o mie de ori dreptate* atunci când scria: „Creşterea intelectuală şi morală nu este mai puţin necesară decât bunăstarea materială. A şti

[9] *** *Comoara lăuntrică*, Jacques Delors (coord.), Iaşi, Edit. Polirom, 2000, p. 15 (subl.ns. – AN).
[10] *Ibidem*.

este o nevoie vitală; a gândi este o necesitate; adevărul este o hrană ca şi pâinea. O minte nehrănită cu ştiinţă şi înţelepciune slăbeşte. Să ne fie milă de spiritele înfometate cum ne e de trupurile nehrănite, dacă e ceva mai sfâşietor decât un trup care se prăpădeşte din lipsă de pâine acesta este un suflet care se prăpădeşte din lipsă de lumină."

Alma Mater este locul unde *educaţia* poate şi noi spunem că trebuie să fie activ prezentă în toate componentele şi dimensiunile sale „organice": etică şi culturală, ştiinţifică şi tehnologică, economică şi socială. Şi încă ceva: conţinutul ei se îmbogăţeşte considerabil, şi sfera de cuprindere sporeşte ca urmare a interacţiunii, intercondiţionării şi întrepătrunderii dintre toate componentele şi dimensiunile sale.

Specialiştii consideră că „Fiecare individ trebuie să fie pregătit să profite de ocaziile de a învăţa care i se oferă de-a lungul vieţii, atât pentru a-şi lărgi orizontul cunoaşterii, cât şi pentru a se adapta la o lume în schimbare, complexă, interdependentă.

Pentru a reuşi să ducă la bun sfârşit aceste comandamente, educaţia trebuie organizată în jurul a *patru tipuri fundamentale de învăţare*, care, pe parcursul vieţii, constituie *pilonii cunoaşterii*: *a învăţa să ştii*, ceea ce înseamnă dobândirea instrumentelor cunoaşterii; *a învăţa să faci*, astfel încât individul să intre în relaţie cu mediul înconjurător; *a învăţa să trăieşti cu alţii*, pentru a coopera cu alte persoane, participând la activităţile umane; *a învăţa să fii*, un element important ce rezultă din primele trei. Bineînţeles, toate aceste patru *căi* ale cunoaşterii favorizează un întreg, deoarece între ele există numeroase suprapuneri, intersectări şi schimburi."[11]

Aşa cum nota René Maheu, „Orice universitate este *internaţională prin vocaţie*. După cum ne avertizează chiar numele ei, universitatea este dedicată *universalismului*, şi chiar sub un *dublu aspect*: căci ambiţia este de a recompune în cadrul ei atât *diversitatea* cunoştinţelor, cât şi *cea* (*diversitatea* – preciz.ns., AN) *a naţiunilor*, *cea a obiectului cât şi cea a subiectului*. Orice universitate tinde să fie *un punct de vedere asupra universului*."[12] Orice universitate demnă de acest nume trebuie să aibă *toate ferestrele* sale *permanent deschise* pentru a putea primi, dinspre toate zările, *toate adierile spiritului* şi *toate curentele istoriei*. Concomitent, prin aceleaşi ferestre, propriul său spirit, propriul său punct de vedere asupra universalului trebuie *să iradieze spre toate punctele cardinale ale lumii şi evoluţiei umane*.

Ceea ce caracterizează, defineşte spiritul ei fundamental şi o face să se distingă de celelalte structuri componente ale societăţii este, după cum preciza René Maheu, „*întreita sa cerinţă* de *unitate*, *adevăr* şi *universalitate*"[13].

[11] *Ibidem*, p. 69 (subl.ns. – AN).

[12] René Maheu, *Civilizaţia universalului. Inventar al viitorului*, Bucureşti, Edit. Ştiinţifică, 1968, p. 165 (subl.ns. – AN).

[13] *Ibidem*, p. 168 (subl.ns. – AN).

Cerința de *unitate* în raport cu diversitatea tentativelor gândirii şi domeniilor realului se poate realiza numai *în* şi *prin* înfăptuirea *echilibrului şi armoniei* dintre componentele diversității. O asemenea idee a devenit la începuturile vremurilor moderne şi contemporane o *aspirație esențială* şi a fost botezată cu numele de *umanism*. Cerința timpului prezent este durarea unui „nou umanism, care să stabilească un echilibru între știință şi tehnică şi, chiar în cadrul științei, între științele naturii şi științele omului. În momentul în care puterea omului asupra lucrurilor se extinde spre orizonturile, altădată nebănuite, ale atomului sau ale astrelor, este important ca omul să-şi consolideze înțelegerile şi controlul de sine."[14]

Cea de a doua cerință – *adevărul*, *principiul* şi *viața spiritului* – nu se reduce numai la o *simplă conformitate* cu obiectul, ci este *ceva mai mult*. Adevărul unei gândiri implicată cu hotărâre în istorie şi angajată în lume înseamnă în realitate identificarea lui *a fi* cu *a acționa*.

Aşa cum s-a mai spus, universitatea cultivă *universalismul – universalul* reprezintă *vocația sa*, care s-a născut odată *cu*, *împreună cu* şi în *esența acesteia*.

5. COOPERARE ŞI INTEGRARE EUROPEANĂ A ÎNVĂȚĂMÂNTULUI UNIVERSITAR

Funcțiile pe care le îndeplinesc şi mai ales trebuie să le îndeplinească universitățile în zilele noastre – *şcoală înaltă de pregătire* şi formare a competențelor care să proiecteze şi să îndrume, să orienteze făurirea unei societăți şi economii întemeiate pe cunoaştere; *forum de cultivare*, producere, depozitare, transmitere (difuzare) a cunoştințelor de producere şi *dezvoltare a ştiinței*; *lăcaş de cultură* care produce, păstrează şi difuzează cultură; *instituție* care are menirea să *realizeze permanent o cuprinzătoare educație* care să întregească ființa umană. Activitatea şi modul de viață al omului fac din universitate un *motor principal* al progresului societății şi al tuturor structurilor ei. Cele spuse pot fi reținute uşor şi lasă multora impresia că totul este simplu şi frumos. O privire mai atentă, mai profundă a realității arată că lucrurile sunt mai complicate. De ce? Pentru că raporturile dintre învățământ în general şi societate sunt numeroase şi întotdeauna sau aproape întotdeauna sunt înțelese şi privite greşit. „Motorul-învățământ" obține „combustibilul nuclear" de la un alt resort al structurii societății.

Pentru ca acest „motor" să funcționeze normal pe toate cărările existente în spațiul Uniunii Europene, este necesar *să se rezolve, printre altele,* cel puțin următoarele *probleme*:

a) *Armonizarea libertății cu responsabilitatea şi autonomia universității*. Şi aceasta, pentru că „studiile la nivel *terțiar* dau practic acces la un post în administrația locală, în parlament sau în guvern. Educația universitară are o importanță crucială pentru procesele de evoluție a unei societăți."[15]

[14] *Ibidem* (subl.ns. – AN).
[15] Ioan Mihăilescu, *Universitățile în schimbare*, Bucureşti, Edit. Ars Docendi, 2003, p. 109.

„Dacă asistența medicală asigură un standard de viață sănătoasă, educația universitară asigură un standard de viață spirituală, de calitate profesională, de atitudine activă, de creativitate culturală."[16]

b) Corelarea cât mai judicioasă a „ştiinței care cunoaşte" şi a „ştiinței care acționează" pe de o parte, cu piața forței de muncă pe de alta, a cercetării *fundamentale* (oferta de cunoştințe fundamentale) cu cercetarea *nonfundamentală* (oferta de cunoştințe în general aplicative) la nivelul fiecărei țări membre (nivel național) a Uniunii Europene şi la nivel european.

c) Orientarea şi susținerea învățământului universitar (a învățământului la nivel terțiar) în concordanță cu exigențele timpului, cu necesitățile reale, cu legile obiective, în rândul cărora aici se detaşează *legea* dezvoltării mai accelerate a învățământului şi a ştiinței în comparație cu celelalte structuri ale societății. Autorii Raportului către UNESCO *A învăța să fii*, au descoperit în 1972 şi au menționat foarte clar *trei fenomene noi*, şi anume: ● ***Educația precede –*** *„pentru prima dată în istoria umanității, dezvoltarea educației* considerată *la scară planetară tinde să PRECEADĂ nivelul dezvoltării economice."*[17] ● ***Educația prevede –*** „pentru prima dată în istorie, educația îşi propune în mod constant să pregătească oameni pentru tipuri de societate care încă nu există."[18] ● ***Societatea înlătură/ respinge unele produse ale educației*** – „pentru prima dată în istorie, diferite societăți încep să respingă un mare număr de produse oferite de educația instituționalizată."[19]

d) Crearea unui spațiu european al învățământului universitar şi al universităților şi, mai mult decât atât, *transnaționalizarea educației şi a universităților*. „Prin experiența lor trecută, universitățile sunt printre cele mai bine pregătite pentru a face față fenomenului de globalizare, inclusiv educațională."[20]

e) *Promovarea* acțiunilor care să asigure accesul tinerilor în universitate, cu condiția obligatorie de a nu afecta ridicarea calității activității universitare şi performanțele profesionale, deoarece, procedându-se aşa, *universitatea* îşi va augmenta aportul la creşterea culturii şi civilizației individului şi societății.

f) *Întreprinderea* de măsuri şi acțiuni compatibilizarea, reforma curriculei etc. care să nu ducă în *spațiul european*, la *uniformizarea* sistemelor de învățământ superior (învățământ terțiar), uniformizare care, ca întotdeauna, alungă spiritul creativ, inițiativa şi entuziasmul în derizoriu, lăsând loc liber pentru imitare şi stagnare.

g) Părăsirea obişnuinței, a practicii de a *orienta* cu precădere învățământul *terțiar* spre *prezent*. Istoria învățământului superior oferă numeroase lecții care ne spun că învățământul trebuie să privească spre *viitor*, spre exigențele şi imperativele cu care se vor întâlni. Verbele *a şti* şi *a face* trebuie să fie conjugate la *timpul viitor*.

[16] *Ibidem*.
[17] Edgar Faure, *op. cit*., p. 54.
[18] *Ibidem*.
[19] *Ibidem*, p. 55.
[20] Ion Mihăilescu, *op. cit*., p. 116

6. UNELE DIMENSIUNI ALE ÎNVĂȚĂMÂNTULUI TERȚIAR EUROPEAN PRIVITE PRINTR-O „OGLINDĂ STATISTICĂ”

O radiografie a spațiului geografic european şi a unor țări extraeuropene ne oferă, în limbaj statistic, *tabelele 1*, *2*, *3* şi *4*.

Tabelul 1

Numărul total al studenților în anul 2006[21]

Nr. crt.	Țara	Nr. (mii) studenți	Nr. crt.	Țara	Nr. (mii) studenți
1	UE 27	18.783	20	Olanda	580
2	Zona euro	11.199	21	Austria	253
3	Belgia	294	22	Polonia	2146
4	Bulgaria	244	23	Portugalia	367
5	Republica Cehă	337	24	România	835
6	Danemarca	229	25	Slovenia	115
7	Germania	2.290	26	Slovacia	198
8	Estonia	68	27	Finlanda	309
9	Irlanda	186	28	Suedia	423
10	Grecia[22]	653	29	Regatul Unit	2.336
11	Spania	1.789	30	Croația	137
12	Franța	2.201	31	Macedonia	48
13	Italia	2.029	32	Turcia	2.343
14	Cipru	21	33	Islanda	16
15	Letonia	131	34	Liechenstein	1
16	Lituania	199	35	Norvegia	215
17	Luxemburg	3	36	Elveția	205
18	Ungaria	439	37	Japonia	4.085
19	Malta	9	38	Statele Unite	17.488

Tabelul 2

Rata brută a studenților înscrişi[23] în anul universitar 2007-2008[24]

Nr. crt.	Țara	Rata brută (%)	Nr. crt.	Țara	Rata brută (%)
1	Austria	51	20	Portugalia	56
2	Belgia	62	21	Regatul Unit	59
3	Bulgaria	50	22	România	54
4	Republica Cehă	55	23	Slovacia	51
5	Cipru	36	24	Slovenia	86
6	Danemarca	80	25	Spania	69
7	Estonia	65	26	Suedia	75

[21] *** *Eurostat*, 2009, p. 192

[22] Anul 2005.

[23] *Rata brută a studenților înscrişi* reprezintă *ponderea studenților*, indiferent de vârstă, *în populația totală de vârstă oficială (19–23 ani) corespunzătoare acestui nivel de învățământ*.

[24] Institutul Naţional de Statistică, *Economia mondială în cifre*, Bucureşti, 2009, p. 113.

Nr. crt.	Țara	Rata brută (%)	Nr. crt.	Țara	Rata brută (%)
8	Finlanda	94	27	Ungaria	69
9	Franța	56	28	Belarus	69
10	Germania[25]	51	29	Canada[26]	62
11	Grecia	91	30	Elveția	47
12	Irlanda	61	31	Islanda	73
13	Italia	68	32	Israel	60
14	Letonia	71	33	Norvegia	76
15	Lituania	76	34	Federația Rusă	75
16	Luxemburg[27]	10	35	SUA	82
17	Malta[28]	32	36	Turcia	36
18	Olanda	60	37	Ucraina	76
19	Polonia	67			

Tabelul 3

Ponderea (%) diplomaților învățământului superior pe domenii de studiu în anul 2006[29]

Nr. crt.	Țara	Științe sociale		Științe				
		Litere și arte	Comerț și drept	Matematici și informatică	Inginerie, Fabricație, Construcții	Agricultură și științe veterinare	Sănătate și protecție socială	Servicii
1	UE 27	12,2	35,3	9,9	12,5	1,7	14,4	3,8
2	Belgia	9,8	28,3	7,7	9,3	2,3	18,9	2,1
3	Bulgaria	8,4	47,8	5,3	15,6	2,0	6,2	7,7
4	Rep. Cehă	7,5	28,7	7,6	15,0	3,6	12,4	5,6
5	Danemarca	13,8	30,4	7,2	10,9	2,1	23,8	3,3
6	Germania	15,9	23,7	11,4	13,5	1,8	20,4	3,1
7	Estonia	11,4	36,6	9,4	9,9	2,2	11,6	8,6
8	Irlanda	19,1	34,7	13,8	12,1	0,6	11,0	2,4
9	Grecia[30]	13,1	28,0	15,0	12,3	3,6	9,7	8,5
10	Spania	9,2	28,3	10,0	16,5	1,8	14,2	7,6
11	Franța	12,1	41,6	11,1	14,7	1,5	13,0	3,9
12	Italia	17,0	38,7	6,8	15,9	1,7	12,4	2,6
13	Letonia	16,0	56,0	4,6	6,8	1,0	5,2	4,9
14	Lituania	6,7	40,9	5,9	15,9	1,8	9,0	3,5
15	Ungaria	7,6	43,8	5,8	6,7	2,6	8,8	8,8

[25] Anul universitar 2002-2003.
[26] Anul universitar 2001-2002.
[27] Anul universitar 2006-2007.
[28] Anul universitar 2005-2006.
[29] *** *Europe en chiffres*, „L'annuaire d'Eurostat", 2009, p. 194.
[30] Anul 2005.

Nr. crt.	Țara	Ştiințe sociale		Ştiințe				
		Litere și arte	Comerț și drept	Matematici și informatică	Inginerie, Fabricație, Construcții	Agricultură și științe veterinare	Sănătate și protecție socială	Servicii
16	Malta	15,5	44,2	6,3	4,8	1,0	13,0	3,1
17	Olanda	8,2	38,2	6,8	8,3	1,5	16,5	4,5
18	Austria	8,7	29,7	12,6	19,8	2,1	9,9	3,7
19	Polonia	8,7	42,6	8,5	8,4	1,6	7,8	5,0
20	Portugalia	10,3	32,2	11,3	15,1	1,8	24,2	7,2
21	România	11,9	48,2	4,5	15,8	2,7	9,6	2,1
22	Slovenia	5,1	49,6	3,5	12,6	2,4	9,9	7,7
23	Slovacia	6,3	27,4	8,6	15,0	2,9	17,1	6,7
24	Finlanda	13,5	23,4	8,7	20,7	2,3	19,1	6,0
25	Suedia	6,1	24,8	8,1	18,2	1,0	25,3	2,2
26	Regatul Unit	15,4	30,5	13,4	8,2	0,9	18,3	0,8
27	Croația	9,4	39,4	6,3	11,5	3,6	8,9	13,5
28	Macedonia	13,4	26,9	7,4	13,8	4,0	12,3	5,4
29	Turcia	6,4	37,7	7,8	14,3	4,0	5,7	6,2
30	Islanda	12,1	34,1	8,0	6,4	0,7	11,7	1,4
31	Norvegia	8,8	27,0	8,2	7,5	1,1	24,5	4,8
32	Elveția	6,5	39,4	10,3	12,1	1,6	11,0	6,7
33	Japonia	15,2	27,0	3,0	18,2	2,2	12,8	9,7
34	Statele Unite	13,2	38,1	8,9	7,2	1,1	13,5	6,5

Tabelul 4

Cheltuielile pentru învățământ în diferite țări[31]

Nr. crt.	Țara	Cheltuielile publice (% din PIB) (în 2005)	Cheltuielile private (% din PIB) în 2005	Cheltuielile anuale în favoarea instituțiilor de învățământ public şi privat pe elev/ student (€)	
				2000	2005
1	UE 27	4,7	0,7	–	5.650
2	Belgia	5,7	0,4	5.314	6.501
3	Bulgaria	3,8	0,6	1.277	1.993
4	Rep. Cehă	4,1	0,6	2.574	3.809
5	Danemarca	6,8	0,6	7.108	8.244
6	Germania	4,2	0,9	5.677	6.503
7	Estonia	4,6	0,4	–	2.868
8	Irlanda	4,3	0,3	4.481	6.012
9	Grecia[32]	4,0	0,3	–	4.606

[31] *** *L'Europe en chiffres*, „L'annuaire d'Eurostat", 2009, p. 203.

Nr. crt.	Țara	Cheltuielile publice (% din PIB) (în 2005)	Cheltuielile private (% din PIB) în 2005	Cheltuielile anuale în favoarea instituțiilor de învățământ public şi privat pe elev/ student (€)	
				2000	2005
10	Spania	4,1	0,5	4.304	5.718
11	Franța	5,4	0,6	5.712	6.361
12	Italia	4,2	0,4	–	5.908
13	Letonia	4,7	0,8	1.818	2.746
14	Lituania	4,5	0,5	1.716	2.475
15	Ungaria	5,1	0,5	–	3.842
16	Malta	6,8	0,4	3.189	5.882
17	Olanda	4,6	0,4	5.211	6.703
18	Austria	5,0	0,5	7.144	8.203
19	Polonia	5,4	0,6	1.971	3.051
20	Portugalia	5,3	0,4	3.943	4.704
21	România	3,3	0,4	–	1.454
22	Slovenia	5,3	0,8	–	6.056
23	Slovacia	3,7	0,7	1.681	2.699
24	Finlanda	5,8	0,1	5.455	6.225
25	Suedia	6,2	0,2	6.185	7.204
26	Regatul Unit	5,0	1,3	4.799	7.084
27	Croația	4,6	–	–	–
28	Macedonia	3,3	–	–	–
29	Turcia	3,8	0,1	–	–
30	Islanda	7,2	0,7	6.501	7.899
31	Norvegia	5,7	0,1	7.812	9.133
32	Elveția	5,5	0,6	–	–
33	Japonia	3,4	1,5	6.091	7.148
34	Statele Unite	4,9	2,4	9.200	10.661

Indicatorii statistici prezentați ne spun multe adevăruri despre Universitate ca şcoala cea mai înaltă a societății şi despre învățământul universitar (terțiar) din spațiul geografic al Uniunii Europene şi nu numai. Desigur, ele nu pot spune totul, dar spun lucruri importante pe care le poate desprinde cu o relativă uşurință aproape orice cititor.

Credem că nu ar fi de prisos să adăugăm cel puțin următoarele lucruri. Potrivit unor date statistice, Europa numără aproximativ 4.000 de instituții de învățământ superior, care întâmpină peste 17 milioane de studenți şi 1,5 milioane de profesori, iar numeroase universități europene figurează printre cele mai reputate din lume. Învățământul superior joacă un *rol central* în dezvoltarea indivizilor şi societăților contemporane, ameliorând dezvoltarea socială, culturală şi economică, şi favorizează o cetățenie activă şi valori etice[33].

[32] Anul 2005.

[33] *** *Europe en chiffres*, „L'annuaire d'Eurostat", 2009, p. 189.

În cadrul strategiei de la Lisabona pentru creştere şi ocupare, Comisia europeană a publicat un *program* de modernizare pentru universităţi, ale cărui *axe principale* sunt:

a) *o reformă a programului*: sistemul universitar cu trei cicluri (licenţă, masterat şi doctorat) de formare axată pe competenţe, traseu de formare flexibilă, recunoaştere şi mobilitate;

b) *o reformă a guvernanţei*: autonomie a universităţilor, parteneriate strategice, în special cu întreprinderile şi asigurarea calităţii;

c) *o reformă a finanţării*: surse de venituri diversificate pentru universităţi, venituri legate mai bine de performanţe, promovarea echităţii, acces şi eficienţă, inclusiv rolul posibil al drepturilor de inscripţie, bursă şi împrumuturi[34].

O reformă a programelor este în măsură egală sprijinită de procesul de la Bologna, care defineşte *planul* care vizează *crearea unui spaţiu european al învăţământului superior* într-un anumit orizont de timp, care să favorizeze *mobilitatea* studenţilor, transparenţa şi recunoaşterea diplomelor, să promoveze o dimensiune europeană a învăţământului superior şi atractivitatea instituţiilor europene pentru studenţii exteriori în cadrul Comunităţii[35].

[34] *Ibidem*.
[35] *Ibidem*.